

อารมณ์ไทลื้อ (1)

เรื่อง : วิไลภรณ์ ศรีป่าซาง

ภาพ : อดุลย์ เหมบุญญะ

ต้นปีที่ผ่านมามี ชาวเมืองลำพูนจัดงานฉลองในศุภวาระ ครอบ 200 ปี ที่ชาวยองเข้ามาช่วยสร้างบ้านแปลงเมืองลำพูน เดิมทีชาวยองอยู่ที่เมืองของ ประเทศพม่า ถูกกวาดต้อนมาอยู่ ลำพูนในยุคที่เรียกว่า เก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง เมื่อราวต้น ราชวงศ์กาวิละ คนคิดซื้องานช่างเก่งแท้ จากการถูกกวาดต้อน มาเป็น **เข้ามาสร้างบ้านแปลงเมือง** ใครคนหนึ่งตั้งคำถามติดตลกว่า งานนี้จะให้ดีใจหรือเสียใจ

ยอง เป็นไทลื้อกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นอาศัยอยู่ที่เมืองของจังหวัด เชียงตุงประเทศพม่า ปัจจุบันทางการพม่าห้ามบุคคลภายนอก เข้าไปสู่เมืองนี้ยกเว้นขบวนผ้าป่า การเคลื่อนย้ายจากเมืองของ มาสู่ลำพูนคงมีมานานแล้ว เพียงแต่การอพยพครั้งใหญ่เกิดขึ้น เมื่อ 200 ปี ที่ผ่านมามี ฟังว่าในเมืองลำพูนมีคนของอาศัยอยู่ราว ร้อยละแปดสิบ แต่ที่เหลืออ้างความเป็นของคือภาษาพูด ส่วน อัตลักษณ์อื่นๆ ดูจะเสื่อมสลายไปนานแล้ว ปัจจุบันมีนักวิชาการ ชาวยองหลายๆ ท่านพยายามเพาะบ่มจนหล่อหลอมวัฒนธรรม ของเริ่มแทงยอด ผู้เขียนเกิดที่ลำพูน ก็ขอร่วมฉลองในวาระอัน เป็นมงคลนี้ ด้วยการชวนชมเหย้าเรือนของบรรพชน ณ ดิน แดนแห่งต้นกำเนิดอันไกลโพ้น

ไปเชียงตุงคราวนี้มีโอกาสได้ขึ้นไปถึงเมืองลา เขตปกครองพิเศษที่ 4 ของพม่าและฝ่าแดนข้ามเขตเข้าไปถึงเมืองลื้อ

สิบสองพันนาประเทศจีน ใจลึกๆ นึกถึงคนไทลื้ออยู่ตลอด อยาก สัมผัสอยากเห็น พอได้พบความรู้สึกเหมือนตนเองก็กลับยัง ถิ่นเดิมที่เคยจากพม่ามาแต่อดีต (คิดอย่างนี้จริงๆ)

ไทลื้อ ตั้งหลักแหล่งกระจัดกระจายนับแต่เมืองเชียงรุ่ง สิบสองพันนาในจีน ลาวก็มี พม่าก็มีมาก ในประเทศไทยโดยเฉพาะภาคเหนือมีอยู่ทุกจังหวัด เมื่อไม่นานนี้ที่จังหวัดพะเยา มีการประชุมไทลื้อโลก ฟังว่ามีไทลื้อจากนานาประเทศมาร่วม ชุมนุมกันมากมาย กลายเป็นลือนานาชาติในที่สุด

เรือนไทลื้อมีรูปแบบเฉพาะ แรกเห็นก็รู้ได้ หลังคาที่ลง ความเป็นตัวตน รูปทรงและสัดส่วนของอาคาร โดยเฉพาะเมื่อ ถ่ายภาพด้านข้างเห็นแต่พื้นหลังคาที่มืบทับเรียงกันเป็นดั่ง “นี้ แหะลื้อไช่เลย” อารมณ์นี้ยากที่ศิลปินร่วมสมัยจะจำลองความ งานนั้นมาสร้างใหม่ให้ได้ใกล้เคียง

หลังคาเรือนอันเหมือนรหัสบอกนามเจ้าของ เมืองสาไกด์ เกียงกัน ชับซ้อนยิ่งกว่านั้นคือลีลาการตกแต่งสันหลังคา ไทลื้อ แต่ละหมู่บ้านแต่ละกลุ่มต่างจินตนาการแตกต่างออกไป อย่างเรือน ไทลื้อที่เชียงคำจังหวัดพะเยา ไทลื้อเมืองหลวงในสิบสองพันนา กับไทลื้อในเชียงตุง แต่ละกลุ่มแสดงลักษณะเฉพาะ กล่าวโดย สรุปลือ มีการปรากฏรูปร่างรูปทรงของเรือน แต่ต่างหมู่บ้านก็ต่าง รายละเอียดออกไป

ที่ว่าปรากฏการณ์คือการหันหน้าจั่วเรียงไปยังทิศเหนือ-ใต้ ขนานไปกับความลาดเอียงของเชิงเขา หลังนั้นสูงหลังนั้นต่ำ เอียงซ้ายเอียงขวาได้จังหวะสลับกัน ความไม่เป็นระเบียบแต่ดูเรียบร้อยหากมองด้านข้าง ข้อสังเกตอีกประการคือไม่พบการต่อเติมเสริมส่วนขึ้นในภายหลัง

อาณาบริเวณมีรั้วไม้ไผ่อย่างที่เรียกว่า *รั้วไม้สะลาบ* กันเกือบทุกๆ หลัง คืออารมณ์ที่ล้ออย่างหนึ่งที่ยากจะเลียนแบบ โค้งกุดสูงต่ำตามพื้นที่ คงไม่ได้หมายถึงการแบ่งเขตที่ดินอย่างในเมืองท่ากัน หากแต่ความสำคัญหลักๆ ก็คือการป้องกันหรือใช้เป็นคอกเลี้ยงสัตว์ ฝูงวัวควายหรือหมูหลังแอ่นที่จรหากินทั่วหุบเขาไกลห่าง พอเย็นย่ำต่างเรียงแถวทยอยเดินเข้าประตูรั้วเรือนใครเรือนมัน เป็นระเบียบราวกับนักเรียนใหม่เข้าชั้นเรียน กลิ่นสุณไฟเอาควันปนกลิ่นมูลสัตว์หลากหลายนั้น เป็นอีกอารมณ์หนึ่งของหมู่บ้านไทลื้อ ถึงแม้บางหลังจะไม่เลี้ยงสัตว์ แต่ก็ได้รับการแบ่งปันกลิ่นและความรู้สึกเหมือนกัน

บนเรือนคือความทึบทึบ หลังคาที่หุบต่ำน่าจะเป็นตัวป้องกันลมหนาวและฝนสาด หน้าต่างเล็กๆ เป็นป้องเยียมพอให้แสงลอดเข้ามาในม่านสลัว พื้นที่ว่างคือระเบียงมีหลังคาลาดคลุมยื่นไม่ถนัด กลายเป็นที่พักสังเกตการณ์ ความสูงของระเบียงพอจะนั่งเอาแขนพาดหรือโผล่เฉพาะพักตรอกออกเมียงมอง บนเรือนไม่มีอะไรพิเศษ ห้องโถงโล่งกว้างกับเตาไฟผิงหนาวอยู่ตรงกลาง นอกชานยื่นไปหน้าเรือนด้านข้าง กล่าวอย่างง่ายก็คือ เห็น

เรือนไทลื้อก็ย่อมเห็นชานเป็นอันดับต้นๆ ห้องน้ำดังส่งาอยู่บนชาน ในอดีตส้วมคงอยู่ข้างล่าง แต่เมื่อโลกเปลี่ยนไป ส้วมจึงขึ้นเรือนไปอยู่นอกชาน และเหนือหลังคาส่วนคือ แผงรับพลังงานแสงอาทิตย์ หรือไม่ก็จานดาวเทียม เป็นอย่างนี้เกือบทุกหลังสำหรับเรือนไทลื้อรุ่นใหม่

เรือนไทลื้ออย่างโบราณเริ่มลดหาย หมู่บ้านหนึ่งที่มีสิ่งแปลกปนเพิ่มขึ้น (น่าจะคล้ายๆ กับบ้านเรา) เมื่อโทรทัศน์ทุกช่องคมชัด วิทยุและการเข้าถึงได้ง่าย เป็นภาพจำให้คนในชุมชนหลงนิยามและชมชอบอย่างรวดเร็ว เรือนของพระเอกนางเอกในละครต้องทันสมัยเป็นตึกหรือหลังใหญ่ๆ งดงาม อย่างไรก็ดี เรือนเลย อาหารการกิน การแต่งตัว การถอดจุกและคลาเหินกันซึ่งๆ หน้า (จอ) ตัวอย่างเช่นนี้ น่าจะทำลายอารมณ์อย่างไทลื้อเดิมๆ คือดูแล้วกลับเกิดอารมณ์แปลกใหม่ยากที่จะบรรยาย แต่ก็พร้อมจะปฏิบัติตาม ■ ■ ■

1. หมู่บ้านไทลื้อเมืองหลวง สิบสองพันนา ประเทศจีน
2. หมู่บ้านไทลื้อ บ้านกอกเมืองมั่ว เขตปกครองพิเศษที่ 4 เมืองลา ประเทศพม่า
3. หมู่บ้านไทลื้อระหว่างทางจากเมืองฮายสุ่เชียงรุ่ง รัฐบาลให้ย้ายมาตั้งใหม่ สืบลายบ้านจัดสรรบ้านเรา
4. ระเบียงยาวๆ มีหลังคาคลุม อีกอึดถึกันผนังหนึ่งของเรือนไทลื้อ
- 5-6. เรือนไทลื้อบ้านปิ่นเมืองลา รั้วสะลาบกับสีลันเสื่อผ้า
7. พ่ออุ๊ยชาวไทลื้อบ้านปิ่นเมืองลา นั่งพักผ่อนตรงระเบียง